

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: Dömötör István

Cím: A régi Pest

Forrás: Új Budapest

Pap.
(Hely)

1921. XI / 16
(Idő)

(Köt. v. füz.) (C)

Osztályozás

Tárgy

902.6

Hely

Idő

"1921"

Személy

A régi Pest Pest-Buda földje

A pest-budai föld is magánviseli a rajta elsétált idők nyomait, átvilharzott száz és ezer esztendőök barázdáit. Nem kell hozzá egyéb, csak egyszerű ásó s bizonyos mélységben már előtűnik az a lap, amelyre Pest esti történelmének anyaga rokon egy mai anyaggal, formája ugyan csak hasonló életszükségletre vall, készítője, kovácsa és csiszolója ugyancsak ember, — de az idő, amikor ez az ember csiszolt és kovácsolt, oly messzire süpped a múlt feneketlen teknőjén, hogy azt a társadalmat, amelyben ezek a tárgyak szükségletet szolgáltak, csak szabad csapongással tudjuk elképzelni s történelemérésünk hozzá pontosan, holtbizonyossággal már föl nem ér. Laikus szemmel persze ez a szívéig kapart föld is csak csupasz agyag, szótlan és közömbös föld s a tárgyakat, amelyeken hideg hanggal koppan az ásó, nem tudjuk, hogy hová tegyük: primitív ipari gyűjtemények, ha arra gondolunk, hogy ebben a fejlődés folyamán, később hová jutott az emberi finomodó képesség; barbár mondatok, ha eszünkbe jut egy csomó szépség, amit féltve őriznek a világban iparművészeti gyűjtemények. Laikus szemmel a máriaremetei vagy a Gellért-hegy lejtőjén lévő barlang sem jelent egyebet, csak barlangot, amelynek füstös falán, bevájt mélyedéseim annyi kétségkívül látszik, hogy nem mai, régi. Ám ki hinné, hogy ez a régiség visszanyulik addig, amikor még néhány ezer év választ el a keresztény időszámítástól? Ki hinné, hogy az ily barlangban is ember lakott, a maga csontjainak megfelelőleg oly kénye-

lemmel, mint a jó párnához szokott idegen a párisi Hotel Champs Elysée-ben.

Senki se hinné, ha nemi volna két tudomány, amelyek közül az egyik a földből, a talaj arculatából oly tisztán olvas, mint valami lapozható könyvből. S a másik ugyancsak itt, a földben élésve talált tárgyak anyaga, alakja, technikája alapján több litkot tud meg valamely lepergett kulturáról, több eleven vonást ismer föl, mint amit olykor valami kusza írásbeli följegyzés ad. E két tudomány: a geológia és archeológia (ősregészet), amelyeknek lapjaira támaszkodva, a pest-budai talaj mindjárt más talaj, mint ahogy látszik egy modern bérház ablakából. Mint ahogy beszélt róla a tanító az iskolapadban, a történelmi kézikönyv, amely az élet, a pest-budai földön keletkezett emberi színtérkép történelméről csak ott kezd el az öt megillető érdeklődéssel, amikor egy pogány magyar fekete fejére vizet öntenek ezüst edényből s Vaykbló István lesz. Azon a ponton, ami az új időszámítás első évezredének legdrámább része, amikor Ázsia Európával, Kelet a világ minden irányával, Észak, Dél és Nyugattal viaskodik, amikor egymásután süppednek a pesti, dunántuli és erdélyi földben bronztestű Vénuszok, finom vonalú párkányok, vésett-kövi gyűrűk: a népvándorlás nagyszerű megmozdulásán néhány röpke szóval átugrik. Holott ez idő előtt, amelyet a történeti tankönyvek egyszerűen avval intéznek el, hogy: pogány, — ez idő előtt, tudjuk, hogy már állt, virult, császárt is választott az óbudai széltől a Gellért-hegy aljáiig húzódó város. Egy város, a nagy és raffinált, az ősi és dekadens Rómának ifjú és friss egészségű fia, amelyben minden megvolt az Urbs-nak, a városok apjának, az ókori Párisnak vívmányából: színház, fórum, fürdő, posta, boulevard és vízvezeték. Mindez azonban még

Székesfővárosi hazinyomda 1920

csak másfélszer év, nem tulságosan nagy és problematikus idő a régiségtudomány és a geológia számára. Ez már oly kultúra és történelem, amelyről bőven vannak konkrét ismereteink, ahová meglehetősen tisztán bevilágít a jó tudósok kezében lobogó fáklya. A homályba vesző élet, az emberi egzisztálás elmosódó körvonalai ott kezdődnek, amikor a gellért-hegyi barlang mélyén kővésőt és serpentinbaltát találtak, amikor Budapest környékén, mintegy ötven kilométeres sugarú körön belül — amelynek átmérője Szentendrétől a Csepel-sziget végéig húzható — különböző helyeken oly agyagedényt, bronzokat letek, amelyeket a római emlékektől már ezer esztendőök választanak el, amelyek a történelemelőtti idő jegyét viselik.

S ezzel most itt volnánk, a pest-budai föld őskoránál, nagy regényének első, misztikus fejezeténél. Ami tudományos ásatások, valamint városszabályozás, ház- és vasutépítés, kultúrás révén dobott ki magából a pest-budai föld: mindezt megszámozva és pénzzel bajosan kifejezhető vagyon gyanánt, őrzik a Nemzeti Múzeumban. E holmik egy része kőből készült szerszám, amelyekkel az őskori ember végezhetett itt a maga napjainak munkálatait. Kővésők, kőekék, kőgyaluk, balták, szarvasagancsból készült házieszközök (dunapentelei leletek). Előttük, némi fantáziával persze, szinte érezni a primitív, praehistorikus, kissé még Ádám-szerű ember leheltetését, nagy és súlyos topogását. A neolith, vagyis csiszolt kőkorszakbeli emberét, akinek otthoni csemegéje az édesvízi kagyló s akit ha eltemettek, guggolva, összehuzott lábakkal, ülve temettek el, melléje téve a tálat, amiből ebédelni, s a kancsót, amiből inni szokott, nehogy a halál után szükölködjen, ha eszébe jutna földi örömeit folytatni. Mint ahogyan ezt a tőköli határban kiásott sir tárta föl, amely pont —

Tököl — egyébként leggazdagabb lelkhelye a pesti, illetve pestkörnyéki föld őskorának. Egész temetőt, sőt két temető körvonalait rajzolja ide az archeológia. Mellette alig van Pest közelében lakott hely, község, szántott föld, ahonnét ne bujtak volna elő őskori nyomok. A kőszerszámok, a neolith-korszakban emberdarabos portékái természetesen csak elvétve, ritkábban előfordulók, de az utána következő fejlettebb idők a bronzkor maradványai, amikor az ülvetemetést halotti égetés váltja föl: urnák, hamvvedrek, bronzkardok, csöngők, fibulák, karperecek stb. már gazdag példányokban sorakoznak a Nemzeti Múzeumban.

Hogy a pest-budai föld messzi derengő hajnalán kik jártak s lépegettek itt, miféle nép, faj, nemzetség: erre pontos ismeretünk nincs. Egész a magyar megtelepedésig, tudjuk, hogy ez a föld fontos átkelő-helye volt (Kelenföld) s tűzvonalában állt a főleg keletről, aztán délről, Itália felől, s északról, a tenger mellől vándorló népeknek. Sok és sokféle népnek, ellentétes vérű világoknak, amelyekről biztosabb ismereteink csak ott kezd alakulni, amikor Kr. e. hétszáz évvel a mai magyar földön is átvonul a keletről hömpölygő szkitha-mozgalom s vaskori kulturájának darabjait hagyja maga után. Ezek a bronzholmik azonban még régebbi vándorlások és megtelepedések emlékei. A Kr. e. második évezredé, amikor a népek eltolódásai Egyiptom ma rejtelmes drágakököként csillogó kulturáját is fenyegették. S amikor a pest-budai földre is rávetődhetett egy oly néphullám, amelynek bronztárgyain a maguk nyers módján, Egyiptom, India kulturájának távoli visszfényerezeit, s amely szintén onnan szakadt ki, ahonnan nagy idő múlva hosszú utra indulnak magyar lovasok:

... Ázsiából.

Dömötör István.